
Jak dál v institucionálním výzkumu na Univerzitě Karlově?

Jak dál v institucionálním výzkumu na Univerzitě Karlově?

Univerzita Karlova je historickým centrem vědy a vzdělanosti. V obdobích nesvobody byla její unikátní role degradována formou přidělového systému na pouhou výukovou činnost. Univerzitní výzkum a jeho tradice byly programově potlačovány a téměř dokonale zničeny.

Nezávislý a svobodný výzkum začal být na Univerzitě Karlově obnovován teprve v roce 1995 projekty Ministerstva školství – nejprve tzv. „programem 250“ na vytvoření výzkumných pracovišť na vysokých školách a následně systémem cíleného institucionálního financování dvěma cykly tzv. „Výzkumných záměrů“ a „Výzkumných center“.

Základní snahou těchto projektů bylo nejprve zmapovat vědecký potenciál Univerzity a následně umožnit vznik a cílenou podporu nových vědeckých týmů, jejichž hlavní pracovní náplní by bylo (a zatím stále je) řešení rámcově definovaných výzkumných témat. Projekty kladly zásadní důraz na přípravu postgraduálních studentů a jejich následně plynulé začleňování do nově vznikajících týmů. Zároveň projekty umožňovaly strategické investice do přístrojového vybavení a postupně tak daly vzniknout mnohdy unikátním výzkumným infrastrukturám jednotlivých fakult či univerzit.

Průběžné hodnocení míry plnění výše uvedených parametrů, kvality dosažených vědeckých výsledků a aktuální perspektivnosti jednotlivých programů mělo následně umožňovat trvalý, svobodný, maximálně kvalitní, vědecky konkurenceschopný a účelný rozvoj celého spektra oborů.

Činnost a rozvoj týmů splňující náročná mezinárodní kritéria je ohrožena

Po 16-ti letech podpory výše uvedenými programy existuje na Univerzitě Karlově řada takto vzniklých týmů, z nichž nemalá část představuje špičku ve svém vědním oboru. Tyto týmy jsou z podstaty zadání převážně složeny z dnes již velmi zkušených a úspěšných vědeckých pracovníků mladé a střední generace a mají nastartované vlastní kvalitní a ambiciózní výzkumné programy. Jsou to týmy splňující náročná mezinárodní kritéria hodnocení vědecké kvality – mají řadu vlastních publikací (první a korespondující autor z uvedeného pracoviště) v renomovaných mezinárodních časopisech, soustředí kolem sebe mezinárodní spolupráci (nejsou přizvány, ale katalyzují ji), jsou žádány řadou partnerů o poskytování vrcholné expertízy, absolventi postgraduálního studia jsou vybíráni na prestižní post-doktorské posty v zahraničí a ve významné většině pokračují v další vědecké práci.

Další činnost a rozvoj těchto týmů jsou limitovány očekávanou změnou systému institucionálního financování, tedy koncem roku 2011.

K tomuto datu totiž končí pracovní úvazky většiny pracovníků těchto týmů. Pravděpodobnost, způsob a míra jejich prodloužení včetně jejich budoucí pracovní náplně jsou **neznámé!**

Systém a míra financování stávajících programů v příštích letech včetně údržby a reprodukce vybudované vědecké infrastruktury – **neznámé!**

Budoucí systém jejich hodnocení a podpory – **neznámý!**

V této situaci hledám odpovědi na otázku, zda vůbec, případně v jaké míře bude zajištěn a efektivně využit slibný vědecký potenciál vytvořený v minulých letech z nemalých prostředků české veřejnosti a usilovné práce stovek schopných lidí? Je jisté, že základní determinantou a limitou úrovně vědy na Univerzitě Karlově bude způsob další existence právě těchto týmů vzniklých z prostředků Výzkumných záměrů, a ten se bude odvíjet od nového způsobu financování institucionálního výzkumu.

O podobě a směřování institucionálního výzkumu tj. o rozdělení prostředků přidělených na institucionální výzkum dříve rozhodovaly odborné komise Ministerstva školství, jejichž kompetence a nestrannost byla mnohými zpochybňována.

Dnes je situace zcela jiná. Musí rozhodnout příjemce. Univerzita Karlova se tak dostává do zcela nové pozice. Její vedení a orgány musí přijmout a obhájit základní a velmi závažná politická rozhodnutí, která budou určovat rozsah a kvalitu její vědecké činnosti v dalších letech. O nutnosti učinit takové rozhodnutí ví vedení Univerzity dva roky.

Na UK chybí koncepce dalšího financování svého institucionálního výzkumu

O tom jak závažný a nesnadný tento úkol je, svědčí fakt, že dva měsíce před koncem stávajících Výzkumných záměrů žádná rozhodnutí v této věci Univerzita neučinila a nemá tak schválenou a rozběhnutou, ale ani prodiskutovanou a připravenou koncepci dalšího financování svého institucionálního výzkumu.

Výchozím bodem diskuse je částka okolo 1 mld Kč, která je Univerzitě přidělena ze státního rozpočtu na základě Metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje (tj. na základě zhodnocení všech v minulosti dosažených výsledků formou RIV bodů) a základní rozhodnutí o tom, zda se mají finanční prostředky přidělené pomocí RIV bodů rozdělovat z úrovně Univerzity či až z úrovně jednotlivých Fakult.

Zde je první a zásadní problém. Většina zúčastněných osob (Fakulty, týmy, jednotlivci) má velmi silnou tendenci považovat jimi „vyrobené“ RIV body za „vlastní“ a odvozuje z nich automaticky příslušný finanční nárok.

RIV body však nejsou nástrojem hodnocení a řízení vědy. Nesledují zdroje financování ani metodické postupy, kterými byly výsledky vytvořeny (mohly vzniknout v rámci výukové činnosti, v rámci běžné lékařské péče, z účelových grantových prostředků, z klinických studií placených farmaceutickými firmami, ze sociologických výzkumů ap.) a nevyjadřují proto v žádném případě vůli, schopnosti a možnosti jejich „výrobců“ realizovat náročný výzkumný program splňující kritéria institucionálního výzkumu. RIV body jsou pouze „výkonovým“ parametrem, na základě kterého je institucím přidělen ze státního rozpočtu odpovídající podíl na financování jejich institucionálního výzkumu.

Prostředky na institucionální výzkum proto také nejsou určeny na řešení konkrétních výzkumných projektů (k tomu slouží účelové financování formou grantů). Jsou určeny na podporu a rozvoj výzkumné činnosti Univerzity případně jejich nosných oborů jako celku a musí sledovat výhradně strategické a dlouhodobé výzkumné cíle UK, tj. maximálně efektivně vytvářet základní vědeckou infrastrukturu a zajišťovat nezbytnou stabilitu, kontinuitu a rozvoj vybraných výzkumných směrů a týmů, které tuto infrastrukturu budují, zajišťují a nejvíce využívají.

V éře vysoké náročnosti nelze uspět výzkumem prováděným „na částečný úvazek a na koleně“. Konkurenceschopnost, kvalitu a rozvoj vědecké činnosti mohou zajistit pouze patřičně instrumentálně vybavené, experimentálně zkušené a systematicky podporované týmy, které se vědecké činnosti věnují na 100%.

Vytvoření týmů plnících tato kritéria nám trvalo mnoho let a stálo miliardy korun. Nový systém podpory institucionálního výzkumu by proto měl vycházet z premisy efektivního využití těchto kapacit. Na základě této premisy by měla Univerzita Karlova kriticky zhodnotit dosažené výsledky a perspektivy jednotlivých projektů a následně zvážit, do jaké míry chce a může zajistit ze svých prostředků určených na institucionální podporu výzkumu jejich kontinuitu a další rozvoj.

Tento způsob financování by měl být přísně výběrový, tj. pouze pro projekty případně jejich části, které shledá Univerzita Karlova skutečně významnými. Měl by být časově ohraničený a míra podpory by měla vycházet ze skutečně detailního a objektivního zhodnocení dosažených výsledků a kritického posouzení další perspektivy projektů.

Takovýto postup je bezpochyby velice náročný a politicky citlivý. Je však nutný. Všichni odpovědní si musí uvědomit, že jeho alternativou je použití kontroverzní metodiky RIV bodů a mechanické rozdělení finančních prostředků na jednotlivé Fakulty či dokonce jednotlivé týmy. Toto by vedlo k fatálnímu oslabení role Univerzity v organizaci svého dalšího vědeckého rozvoje. Výsledkem by bylo neřízené rozdrobení již tak omezeného zdroje finančních prostředků pro základní výzkum, zásadní omezení experimentálně náročného výzkumu a postupná likvidace aktuálního vědeckého potenciálu. Je tak jisté, že budoucí úroveň vědy na Univerzitě Karlově bude přesně taková, jaká je naše dnešní vůle, schopnost, náročnost a prozíravost jejího hodnocení a řízeného rozvoje.

V Praze, 26.10.2011

Ing. Stanislav Knoch, CSc.

Ústav dědičných metabolických poruch

1. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze